

KÄRNAVFALLSOPINIONEN I SKUGGAN AV FOLKOMRÖSTNINGEN I STORUMAN

PER HEDBERG

Den 17 september 1995 hölls en lokal folkomröstning i Storuman. Frågan som skulle avgöras var om Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) skulle få fortsätta undersöka om Storuman var en lämplig kommun för slutförvaring av högaktivt kärnavfall. Intresset för frågan var stort. Valdeltagandet uppgick till 75,6 procent, vilket var lika högt som det nationella deltagandet i folkomröstningen om kärnkraften 1980.¹ Kommunmedborgarna gav också ett mycket tydligt svar på kommunfullmäktiges fråga: 71 procent röstade nej till fortsatta undersökningar, 28 procent röstade ja och 1 procent av rösterna var blanka.

Idag fortsätter Svensk kärnbränslehantering AB sina undersökningar på annat håll i landet. Förnärvarande pågår förstudier i Nyköping, Östhammar och Malå kommuner. En förstudie kan också bli aktuell i Oskarshamns kommun dit allt högaktivt kärnavfall idag förs för tillfällig mellanlagring.

Valresultatet i Storuman antyder att SKB kan få det svårt att finna en kommun i Sverige där medborgarna är beredda att emot kärnavfallet. Även resultaten från SOM-institutets rikstäckande undersökningar visar att SKB:s uppgift inte kommer att bli bekymmersfri.

I syfte att belysa utvecklingen i den svenska kärnkraftsopinionen har vi sedan 1986 ställt frågor om kärnenergi och det högaktiva avfallet i SOM-undersökningarna. I en frågesvit där de svarande får bedöma riskerna vid olika moment i kärnbränslecykeln har det sedan mätseriens start för 10 år sedan bland annat ingått en fråga om hanteringen och slutförvaringen av kärnavfallet. Svenska folkets bedömningar av risken för att vi inte kan hantera och slutförvara kärnkraftens avfall på ett säkert sätt, deras bedömning av risken för en större olycka vid ett svenskt kärnkraftverk och medborgarnas bedömning av risken för att kärnkraften leder till att allt fler länder skaffar sig atomvapen redovisas i tabell 1. Frågan är utformad som en skala där 1 står för mycket liten risk och 10

står för mycket stor risk.

Tabell 1 Riskbedömningar i kärnkraftsfrågan (medeltal)

Hur stor är risken för:	SOM 86	SOM 87	SOM 88	SOM 89	SOM 90	SOM 91	SOM 92	SOM 93	SOM 94	SOM 95	skillnad 1986-95
att kärnkraften leder till att allt fler länder skaffar sig atomvapen	6,8	6,5	5,8	5,7	5,5	5,9	5,7	5,9	5,8	5,6	-1,2
att vi i Sverige inte kan hantera och slut- förvara kärnkraftens avfall på ett säkert sätt	6,1	6,1	5,9	5,7	5,2	5,4	5,3	5,1	5,3	4,8	-1,3
en större olycka med radioaktivt utsläpp i ett kärnkraftverk i Sverige	4,8	4,4	3,9	3,9	3,5	3,7	3,7	4,0	3,9	3,6	-1,2
att länderna i Öst- europa inte kan hantera sina kärn- kraftverk och sitt kärnavfall på ett säkert sätt	---	---	---	---	---	---	---	---	8,8	8,7	---

Kommentar: Medeltalen kan variera mellan 1.0 (mycket liten risk) och 10.0 (mycket stor risk). Frågorna om riskerna för att kärnkraften kan medför ökade miljöskador eller fler cancerfall och frågan om kärnkraften ger upphov till ärftliga skador har ställts i tidigare SOM-undersökningar men inte i SOM95 (se t ex Hedberg, 1994, 1995).

Svenska folket är mindre bekymrat för riskerna med kärnkraften och kärnavfallet idag än vad de var för tio år sedan. Medelvärdena har sjunkit med 1,2 respektive 1,3 enheter sedan 1986. Vi skall dock ha i minnet att slutet av 1980-talet låg i skuggan av Tjernobylolyckan. Det är också under åttiotalets slut vi finner de största minskningarna i människornas oro. Siffrorna för 1990-talet är förhållandevis stabila.

Vi vet sedan tidigare att människors riskbedömningar i kärnergifrågorna är mycket betydelsefulla komponenter för ställningstagandet när det gäller kärnkraftens framtid i Sverige.² I 1995 års SOM-undersökning var sambandet mellan å ena sidan kärnkraftsåsikt och å andra sidan bedömning av risken för kärnvapenspridning,

riskerna med kärnkraftens avfall, och risken för en större reaktorolycka .46, .57 respektive .62 (Pearsons r). Liksom tidigare år kan vi också för 1995 års SOM-undersökning konstatera att förändringarna i riskbedömningarna ofta följs åt. För samtliga risker vi frågade om 1995 har befolkningens oro minskat. Det följer väl i linje med Sören Holmbergs resultat när det gäller minskat kärnkraftsmotstånd under 1994 och 1995.³

När det gäller svenskarnas bedömning om vi kan hantera och slutförvara kärnavfallet på ett säkert sätt visar resultaten att svenska folkets oro för kärnavfallet är under avtagande. Medeltalet för 1995 på 4,8 är det lägsta som uppmätts under 10-årsperioden. Vi ser också att minskningen från 5,3 till 4,8 är den största förändring i människors riskbedömningar från ett år till ett annat.⁴ Minskningen kan dock synas mer dramatisk än vad den är. Jämförs istället 1995 års siffror med 1993 års resultat finner vi en minskning för samtliga tre riskerbedömningar på 0,3 eller 0,4 enheter. Möjligtvis är 1994 års medeltal för människors bedömning av riskerna med hantering och slutförvaring av kärnavfallet något för hög. För det talar även att medeltalet gick upp något mellan 1993 och 1994 medan medeltalen för de två andra riskbedömningarna samtidigt sjönk något tillbaka.

Från tidigare SOM-undersökningar, där vi ber människor bedöma fler risker än de fyra kärnenergirisker vi frågar om i SOM95, vet vi att det är atomvapenspridning och kärnavfallsfrågan som oroar svenska folket mest.⁵ Resultaten i tabell 1 ger ingen anledning att revidera denna slutsats för 1995. Fortfarande är svenska folket betydligt mer oroad för riskerna vid hantering och slutförvaring av kärnavfallet (medeltal 4,8) än vad de är för en olycka vid något av våra kärnkraftverk (medeltal 3,6). Skillnaderna mellan människors oro för en reaktorolycka och oron för slutförvaringen är dock något mindre vid de tre senaste mättillfällena jämfört med åren 1987-1992. Resultaten från de senaste SOM-undersökningarna visar en skillnad på mellan 1,1 och 1,4 enheter, vilket kan jämföras med 1,6 till 2,0 enheter under åren 1987 till 1992.⁶

Svenskarna är alltså idag inte lika oroad för riskerna med slutförvaringen som de var för 10 år sedan. Svenska folket ser också mer positivt på att slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt, både på lång och kort sikt, än för 10 år sedan. Av tabell 2 framgår att andelen av befolkningen som anser att hantering och slutförvaring av kärnkraftens avfall på kort sikt kan ske på ett säkert sätt har ökat med 14 procentenheter sedan 1986. Vidgas tidsperspektivet till så länge avfallet är farligt för människor och miljö är ökningen 10 procentenheter. Både när det gäller bedömningen på kort och lång sikt är det en majoritet av befolkningen som anser att hanteringen och slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt. Det är första gången i SOM-undersökningarnas mätserie som vi kan notera att en majoritet av befolkningen anser att slutförvaringen på lång sikt kan ske på ett säkert sätt.

Tabell 2 Andel personer som anser att hantering och slutförvaring av kärnkraftens avfallet kan ske på ett säkert sätt dels på kort sikt och dels på lång sikt (procent)

	SOM86	SOM91	SOM93	SOM95	Förändring 1986-1995
På kort sikt (de närmaste 50 åren)	53	63	64	67	+ 14
På lång sikt (så länge avfallet är farligt för människor och miljö)	43	49	48	53	+ 10

Kommentar: Antal svarande på frågan om säkerhet kort sikt var 1 538 personer och på frågan om säkerheten på lång sikt 1 487 personer 1986. 1991 svarade 1 465 respektive 1 430 personer på frågorna, 1 781 respektive 1 746 personer svarade på frågorna 1991, 1 781 respektive 1 746 personer svarade på frågorna 1993 och 1 714 respektive 1 671 svarade på frågorna 1995.

När det gäller frågan om människor själva kan tänka sig ett slutförvar i den egna kommunen är bilden inte lika ljus för de som planerar en slutförvaring av det högaktiva kärnavfallet i Sverige. Motståndet är kompakt. Resultaten i tabell 3 visar att endast 8 procent av svenska folket ställde sig positiva till en etablering av ett slutförvar i den egna kommunen medan 73 procent var negativa. Hela 59 procent av befolkningen var till och med mycket negativa och endast 3 procent var mycket positiva till en sådan verksamhet i kommunen.

Tabell 3 Åsikter om etablering av olika verksamheter i den egna kommunen (procent)

	mycket positiv	ganska positiv	varken positiv eller negativ	ganska negativ	mycket negativ	summa procent	antal personer
Vindkraftverk							
SOM 1994	42	32	19	4	3	100	1 630
SOM 1995	42	30	19	5	4	100	1 686
Oljeraffinaderi							
SOM 1994	2	6	31	25	36	100	1 622
SOM 1995	2	7	32	26	33	100	1 702
Kärnkraftverk							
SOM 1994	3	9	25	15	49	100	1 619
SOM 1995	3	8	24	17	48	100	1 701
Anläggning för miljöfarligt avfall							
SOM 1994	4	7	19	21	49	100	1 630
SOM 1995	3	8	19	23	47	100	1 701
Slutförvar för kärn- kraftens högaktiva avfall							
SOM 1994	2	5	19	12	62	100	1 629
SOM 1995	3	5	19	14	59	100	1 702

Kommentar: I SOM95 besvarades enkäten av 1 777 personer. I tabell 3 har de personer som inte svarat på frågan uteslutits.

Av de olika typer av etableringar vi frågar om är ett slutförvar det som svenska folket minst önskar i sin egen kommun. Därefter följer anläggningar för miljöfarligt avfall (70 procent negativa), kärnkraftverk (65 procent negativa) och oljeraffinaderier (59 procent negativa). I lika hög grad som människor är negativa till ett slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall i den egna kommunen, lika positiva är man till etableringar av vindkraftverk. Hela 72 procent av befolkningen ställer sig positiva till en vindkraftsverksanläggning i den egna kommunen. Samma fråga ställdes för första gången i SOM94. Som framgår av tabell 3 har inte några opinionsförskjutningar att tala om skett under året. Resultaten vid de båda mättillfällena är i det närmaste identiska.

SOM-institutet är inte ensamma om att mäta den svenska kärnavfallsopinionen. För Svensk Kärnbränslehantering AB:s räkning gör Sifo regelbundna opinionsmätningar i kärnavfallsfrågan. SOM och Sifo:s resultat skiljer sig mycket åt. I SOM-mätningarna är det under 10 procent av befolkningen som ställer sig positiva till en etablering av ett slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall i den egna kommunen, medan det i Sifo:s mätningar är drygt 50 procent av befolkningen som accepterar lagring av kärnavfall i den egna kommunen. Skillnaden är iögonfallande och kan uppfattas som ett mysterium.⁷

Ser man till de olika frågeformuleringarna är det dock inte märkligt att de leder fram till skilda resultat. Den exakta frågeformuleringarna i SOM-undersökningen lyder: *"Hur ställer Du Dig till en etablering av följande verksamheter i Din egen kommun?"*. Svarspersonerna ombeds att bedöma en etablering av ett *"slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall"* som mycket positiv, ganska positiv, varken positiv eller negativ, ganska negativ eller mycket negativ. Sifo:s fråga lyder: *"Om det bedöms att den bästa platsen för förvaring av högaktivt avfall finns i din kommun, kan du då acceptera eller kan du inte acceptera att avfall förvaras i din egen kommun?"*. Frågorna skiljer sig för det första genom att Sifo:s formulering inbegriper en förutsättning. De svarande ställs inför det faktum att det inte finns någon annan plats i Sverige som är bättre lämpad att förvara kärnkraftens avfall på än i den tillfrågades egna hemkommun. För det andra frågas om acceptans inte åsikt. Acceptans och åsikt är två skilda begrepp. När vi accepterar ett faktum, låt oss säga ett riksdagsbeslut om att den egna kommunen är den bästa förvaringsplatsen för högaktivt avfall, innebär det inte nödvändigtvis att vi instämmer i att det är ett bra beslut. Tillsammans leder dessa skillnader i formuleringarna till att frågorna ger olika resultat. Möjligtvis har det också en viss betydelse att Sifo frågar om förvaring och inte slutförvaring. Det gör att tolkningar i termer av att förvaringen endast är tillfällig och inte för oöverskådlig framtid, inte helt kan uteslutas. Kort sagt, Sifo:s formulering är snällare än SOM:s.⁸

Idag minskar kärnkraftsmotståndet, 51 procent av befolkningen vill ha svensk kärnenergi även efter år 2010. Vi har också sett att det i landet finns en majoritet (53 procent) som anser att vi kan slutförvara kärnavfallet på ett säkert sätt så länge det är farligt för människor och miljö. Men samtidigt är det bara 8 procent av befolkningen som ställer sig positiv till ett slutförvar i den egna kommunen. I tabell 4 redovisas hur människors inställning till ett slutförvar i den egna kommunen hänger samman med kärnkraftsåsikt och bedömningen om en slutförvaring kan ske på ett säkert sätt.

Tabell 4 **Inställning till etablering av ett slutförvar för högaktivt kärnavfall i de egna kommunen mot kärnkraftsåsikt och bedömning om en slutförving kan ske på ett säkert sätt (procent)**

	positiva	varken positiva eller negativa	negativa	summa procent	opinions- balans	antal personer
för kärnkraft	12	26	62	100	-50	896
emot kärnkraft	3	8	89	100	-86	604
säker slutförvaring	13	30	57	100	-44	1 118
ej säker slutförvaring	2	9	89	100	-87	549

Kommentar. Till dem som är för kärnkraft har de personer räknats som svarat att kärnkraften kan avvecklas men inte så snabbt som till år 2010 och de personer som anser att kärnkraften skall användas, inte avvecklas. Till dem som är emot kärnkraft har personer räknats som säger att de vill avveckla kärnkraften omedelbart, snabbare än till år 2010 eller till år 2010. Frågan om bedömningen av slutförvaringens säkerhet löd, *"Tror Du att vi i Sverige kommer att kunna hantera och slutförvara kärnkraftns avfall på ett säkert sätt på lång sikt (så länge avfallet är farligt för människor och miljö)?"*. Svarsalternativen var ja och nej.

Resultaten visar att ett klart samband föreligger. Människor som är positiva till kärnkraftens användning är inte så negativt inställda till ett slutförvar i den egna kommunen (62 procent) som kärnkraftsmotståndare (89 procent). De som anser att slutförvaringen kan ske säkert på lång sikt är inte heller lika negativa till ett slutförvar i den egna kommunen (57 procent) som de vilka anser att slutförvaringen inte kan ske på ett säkert sätt (89 procent). Men både bland kärnkraftsvänner och kärnkraftsmotståndare, såväl som bland de som anser att slutförvaringen kan ske säkert som bland de som inte tror på en säker slutförvaring, återfinns en majoritet som tar avstånd från en slutförvaring i den egna kommunen. Bland kärnkraftsvännerna är det 12 procent som ställer sig positiva till en slutförvaring i den egna kommunen, medan det bland de som anser att slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt är 13 procent som är villiga att förlägga ett slutförvar i den egna kommun.

Även om det föreligger ett samband mellan kärnkraftsåsikt och frågan om etablering av ett slutförvar i den egna kommunen kan det synas lite märkligt att vi finner så få som är beredda att ta hand om kärnkraftens avfallsprodukter bland

dem som är för kärnkraftens användning. Men det behöver inte med nödvändighet vara så att de som förespråkar kärnkraft även anser att vi valt rätt slutförvaringsmetod. Man kan t ex mycket väl vara för kärnkraften men inte acceptera det sätt på hur kärnavfallet skall slutförvaras. Det finns andra slutförvaringsmetoder än den Svensk Kärnbränslehantering AB arbetar på här i Sverige (KBS-3).⁹ Det finns även de som anser att kärnavfallet överhuvudtaget inte skall slutförvaras, utan önskar en mer tillfällig typ av förvaring till dess nya metoder utvecklas för att oskadliggöra de höga strålningsvärdena eller för att utnyttja kärnavfallet vidare i energiprocessen.¹⁰ Skälen till varför man inte kan tänka sig ett slutförvar i den egna kommunen fastän man bedömer en slutförvaring som säker får emellertid sökas på annat håll, kanske i regionala förhållanden eller egenintresse. I tabell 5 redovisas svenska fokets inställning till etablering av ett slutförvar i den egna kommunen och deras åsikt om slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt på lång sikt, dels för kärnkraftsanhängare och dels för kärnkraftsmotståndare.

**Tabell 5 Kärnkraftsanhängares och kärnkraftsmotståndares
inställning till ett slutförvar för högaktivt kärnavfall i den
egna kommunen mot bedömning av ett slutförvarets
säkerhet (procent)**

	positiva	varken positiva eller negativa	negativa	summa procent	opinions- balans	antal personer
för kärnkraft						
säker slutförvaring	15	32	53	100	-38	632
ej säker slutförvaring	2	10	86	100	-86	234
emot kärnkraft						
säker slutförvaring	6	14	80	100	-74	138
ej säker slutförvaring	2	6	92	100	-90	443

Kommentar. Till dem som är för kärnkraft har de personer räknats som svarat att kärnkraften kan avvecklas men inte så snabbt som till år 2010 och de personer som anser att kärnkraften skall användas, inte avvecklas. Till dem som är emot kärnkraft har personer räknats som säger att de vill avveckla kärnkraften omedelbart, snabbare än till år 2010 eller till år 2010. Frågan om bedömningen av slutförvaringens säkerhet löd, "Tror Du att vi i Sverige kommer att kunna hantera och slutförvara kärnkraftns avfall på ett säkert sätt på lång sikt (så länge avfallet är farligt för människor och miljö)?". Svarsalternativen var ja och nej.

Oavsett inställning i kärnkraftsfrågan är svenska folket mindre negativ till en

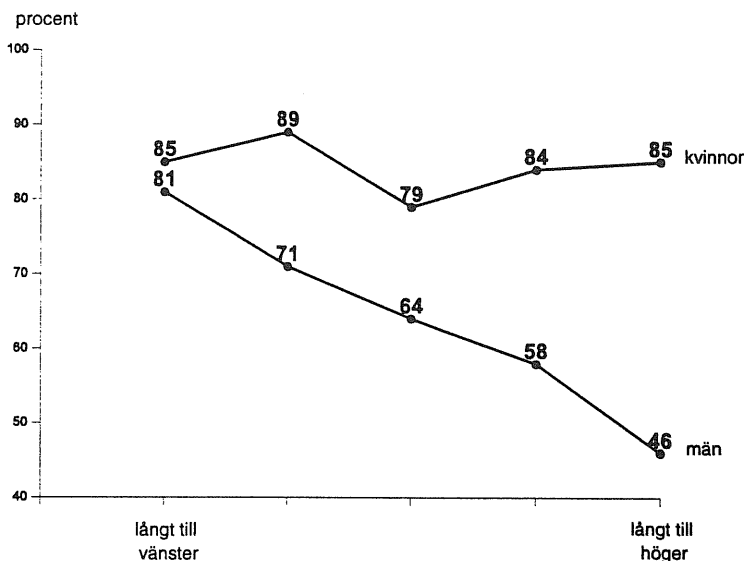
etablering av ett slutförvar i den egna kommunen om man bedömer att en slutförvaring kan ske på ett säkert sätt på lång sikt. Bland kärnkraftsmotståndare som bedömer slutförvaringen som säker är 80 procent negativa till ett slutförvar i den egna kommunen. Motsvarande siffra för de kärnkraftsmotståndare som bedömer att slutförvaringen ej kan ske på ett säkert sätt är 92 procent. Bland kärnkraftsförespråkare som anser att slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt är 53 procent emot en slutförvaring av det högaktiva avfallet i den egna kommunen. Bland de kärnkraftsförespråkare som däremot inte anser att slutförvaringen kan ske på ett säkert sätt är det 86 procent som inte vill ha en slutförvaring i den egna kommunen. Det råder alltså ingen större entusiasm för ett slutförvar i den egna kommunen bland personer som både är för kärnkraften och anser en slutförvaring vara säker på lång sikt. Endast 15 procent av kärnkraftsförespråkare som också bedömer slutförvaringen som säker ställer sig positiva till en slutförvaring av det högaktiva avfallet i den egna kommunen.

Tidigare undersökningar har visat att kön är en av få sociala bakgrundsegenskaper som bidrar att strukturera människors inställning till ett slutförvar i den egna kommunen. I 1995 års SOM-undersökning var det 64 procent bland männen som var negativt inställda till ett slutförvar i den egna kommunen. Bland kvinnorna var siffran 83 procent. Varken ålder eller utbildning har någon avgörande betydelse för människors ställningstagande till frågan om ett slutförvar i hemkommunen. Däremot finns svaga samband till politiska bakgrundsfaktorer som ideologisk och partipolitisk hemvist. De minst negativa medborgarna till ett slutförvar i den egna kommunen finner vi bland moderaternas (66 procent negativa), socialdemokraternas (70 procent negativa) och folkpartiets (71 procent negativa) sympatisörer. Något större är motståndet bland vänsterpartiets, miljöpartiets, kds:s och centerpartiets sympatisörer. Bland dessa partier ligger andelen negativa mellan 77 procent (centerpartiet) och 85 procent (vänsterpartiet).¹¹

Sören Holmberg har i sina undersökningar visat att kärnkraftsfrågan inte längre kan karaktäriseras som en fråga som går på tvärs mot den traditionella vänster-högerdimensionen i svensk politik. Sambandet mellan väljarnas ideologiska placering på vänster-högerskalan och kärnkraftsåsikt har sedan 1976 blivit allt starkare.¹² I årets SOM-undersökning var korrelationen mellan vänster-högerposition och kärnkraftsåsikt .23. När det gäller korrelationen mellan frågan om en etablering av ett slutförvar i den egna kommunen och vänster-högerposition är sambandet något lägre (.15). Människor som placerar sig långt till höger i politiken är mer välvilliga till ett slutförvar (62 procent negativa) än de som placerar sig långt till vänster (83 procent negativa). I figur 1 visas sambandet mellan vänster-högerposition och frågan om ett slutförvar i den egna kommunen för män respektive kvinnor. Kurvorna visar andelen män respektive

kvinnor som är negativt inställda till ett slutförvar.

Figur 1 Andelen negativa till en slutförvaring i den egna kommunen och egen placering på vänster-högerskalan för män respektive kvinnor (procent)

Av figuren framgår att vänster-högerdimensionen endast har betydelse för männens inställning till ett slutförvar i den egna kommunen. Bland män som placerade sig långt till vänster var 81 procent negativa till ett slutförvar, medan motsvarande siffra var 46 procent bland män som placerade sig långt till höger. Ett motsvarande samband existerar inte bland kvinnor. För kvinnor har vänster-högerdimensionen ingen betydelse för ställningstagandet till ett slutförvar i den egna kommunen. Korrelationen mellan vänster-högerplacering och inställning till ett slutförvar var .21 bland män, medan det inte finns något signifikant samband mellan de båda frågorna bland kvinnor.¹³

Kärnkraftsfrågan har varit en nyckelfråga för den ideologiska dimension som brukar gå under namnet den gröna dimensionen i svensk politik. Korrelationen mellan den gröna dimensionen och kärnkraftsfrågan är fortfarande högre än mellan kärnkraftsfrågan och vänster-högerdimensionen.¹⁴ I 1995 år SOM-undersökning var korrelationen mellan kärnkraftsfrågan och den gröna

dimensionen .35, att jämföra med .23 för vänster-högerdimensionen. Sambandet mellan den gröna dimensionen och frågan om ett slutförvar i den egna kommunen var dock bara något starkare än sambandet mellan vänster-högerdimensionen och inställning till ett slutförvar i den egna kommunen, .19 för den gröna dimensionen och .15 för vänster-högerdimensionen. Människor som placerar sig långt åt det gröna hållet var alltså mer negativa till ett slutförvar i den egna kommunen än de personer som placerade sig långt åt det icke-gröna hållet. Bland personer som placerade sig långt åt det gröna hållet var 86 procent mycket negativa till ett slutförvar i den egna kommunen, medan motsvarande siffra var 55 procent bland dem som placerade sig långt åt det icke-gröna hållet. När det gäller sambandet mellan kärnkraftsfrågan och den gröna skalan är det lika starkt för män som kvinnor. Men kontrollerar vi korrelationen mellan den gröna skalan och frågan om ett slutförvar i den egna kommunen för kön finner vi att sambandet förstärks bland män (.22), medan det i det närmaste försvinner bland kvinnor.

Sammanfattningsvis kan konstateras att svenska folket under de senaste 10 åren blivit mindre oroad för riskerna vid hantering och slutförvaring av det högaktiva kärnavfallet. För första gången anser en majoritet av invånarna att hantering och slutförvaring på lång sikt kan ske på ett säkert sätt. Men trots dessa bedömningar är motståndet mot ett slutförvar i den egna kommunen kompakt. Nästan tre fjärdelar (73 procent) av befolkningen är emot ett slutförvar i den egna kommunen. Bland dem som både är för kärnkraften och bedömer slutförvaringen som säker finner vi endast 15 procent som är positiva till en slutförvaring i den egna kommunen. Mot bakgrund av resultaten i SOM-undersökningarna och utgången av folkomröstningen i Storuman kan man förmoda att det fortsatt arbetet med att finna en kommun där invånarna helhjärtat ställer upp för ett slutförvar kan bli drygt.

Noter

1. Det stora intresset för folkomröstningen i kärnavfallsfrågan gav också en "spill-off-effekt" på det samtidiga valet till Europaparlamentet. Det nationella valdeltagandet till Europaparlamentet blev rekordlågt. Endast 41,6 procent av befolkningen röstade i valet. Men i Storuman gick hela 59,5 procent av kommunmedborgarna till valurnorna för att välja sina representanter till Europaparlamentet. I riket var det endast Danderyds kommun som kunde uppvisa ett högre valdeltagande i Europaparlamentsvalet (63,4 procent). På tredje plats kom Lidingö med ett valdeltagande på 58,0 procent. För en analys av regionala skillnader i valdeltagande vid riksdagsvalet 1994, folkomröstningen 1994 och Europaparlamentsvalet 1995, se Winberg (1996).

2. Se t ex Holmberg (1990) och Hedberg (1992). Anges inget annat används korrelationsmåttet Pearsons r .
3. Se Holmberg (1996).
4. En lika stor förändring i opinionen kan konstateras mellan 1987 och 1988 för bedömningen av risken för en större olycka vid något av våra kärnkraftverk. Medeltalet sjönk även då med 0,5 enheter, från 4,4 till 3,9.
5. Se t ex Hedberg (1994 och 1995).
6. Skillnaden mellan människors bedömning av risken för en reaktorolycka och deras bedömning av hur säkert vi kan hantera och slutförvara vårt kärnavfall var 1986 1,3 enheter, d v s i nivå med resultaten från de tre senaste årens mätningar. Att skillnaden inte då var större beror på att svenska folket mot bakgrund av Tjernobylolyckan var mer oroad än någon gång senare för en större olycka vid ett svenskt kärnkraftverk (medeltal 4,8).
7. Svarsfördelningen i SOM-frågan var 8 procent positiva, 19 procent varken positiva eller negativa och 73 procent negativa. I Sifo:s fråga var det vid mätningen i december 1994 55 procent som accepterade lagring, 36 procent som inte accepterade lagring och 9 procent som var tveksamma till lagring av kärnavfall i den egna kommunen.
8. I SOM-undersökningens fråga har de personer som inte besvarade frågan lämnats utanför procentbasen. Förs dessa personer istället till kategorin "varken positiv eller negativ" erhålls följande svarsfördelning: 7 procent positiva, 23 procent varken positiva eller negativa och 70 procent negativa.
9. Bland kärnkraftsförespråkare är det 27 procent som anser att kärnavfallet inte kan slutförvaras säkert på lång sikt.
10. Bland kärnkraftsförespråkare är det 43 procent som anser förvaringen skall utformas så att kärnavfallet kan övervakas och att framtidens människor kan komma åt det. Motsvarande siffra bland kärnkraftsmotståndare är 28 procent.
11. Se även Hedberg (1994 och 1995).
12. Se Holmberg (1995).
13. För en analys av män och kvinnors olika inställning i kärnkraftsfrågan, se Oskarson (1991).
14. Som mått på den gröna dimensionen används en fråga där svarspersonerna ombeds svara på vad de tycker om förslaget att: "*Satsa på ett miljövänlig samhälle även om det innebär låg eller ingen tillväxt?*". Som svar kunde anges mycket bra förslag, ganska bra

förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag eller mycket dåligt förslag.

Referenser

- Hedberg, Per (1992). "Kärnavfallshantering och sabotagerisk". I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), *Trendbrott?*, SOM-rapport 8. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Hedberg, Per (1994). "Kärnavfall - Nej tack". I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), *Vägval*, SOM-rapport 11. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Hedberg, Per (1995). "Kärnavfall i perspektiv" I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), *Det gamla riket*, SOM-rapport 13. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Holmberg, Sören (1990). "Svenska folket riskbedömer kärnkraftens slutförvaring". I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), *Medier och opinion i Sverige*, SOM-rapport 5. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Holmberg, Sören (1995). "Kärnkraften II". I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), *Det gamla riket*, SOM-rapport 13. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Holmberg, Sören (1996). "Kärnkraftsfrågans återkomst". I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red), i föreliggande volym, SOM-rapport 15. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för masskommunikation och journalistik.
- Oskarson, Maria (1991). *Kvinnor, män och kärnkraft*. SKN-rapport 50. Statens kärnbränslenämnd. Stockholm. Allmänna förlaget.
- Winberg, Elisabeth (1996) *Ett splittrat land?* Uppsats för fördjupningskurs, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.